

СТУДЕНТСЬКА ГРОМАДА У ПРОЦЕСІ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Майбутнє нашої правової демократичної держави знаходиться у прямій залежності від рівня правової соціалізації молоді, тобто адаптації її до високого рівня правової та загальної культури людства, здатності накопичувати правовий потенціал та використовувати його для збагачення демократичних процесів, при активному захисті пріоритетів загальнолюдських цінностей.

Загальновідомо, що правова культура представляє собою систему правових матеріальних та духовних цінностей, яка в процесі навчання, виховання та суспільної практики сприяє відтворенню свідомовольової суспільно корисної поведінки людини з метою забезпечення стабільності і порядку у взаємовідносинах у соціально-економічній та політико-правовій сферах життєдіяльності суспільства [1, с.140].

Процес правової соціалізації людини у країні, формування у неї належного рівня правової культури, тісно пов'язаний із набуттям юридичних знань, умінь та навичок користування законодавчими документами як інформативними джерелами, засвоєнням правових норм, цінностей, установок, що реально забезпечують конституційні права і свободи людини, які гарантовані державою [2, с.516]. Саме ці фактори дозволяють, наприклад, в країнах розвинутої демократії досягати необхідного балансу інтересів у механізмі взаємодії людини з державними структурами, упорядковувати відносини на основі легітимно створеного законодавства на принципах пріоритету загальнолюдських цінностей.

Юридичними стимулами щодо вирішення проблеми правової культури громадян є низка існуючих законодавчих актів, основними з яких є Конституція України, де у ст.ст.35, 45, 54, 59 визначені основні принципи формування загальнолюдської та правової культури населення, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», що торкаються проблеми правового виховання населення, спрямовані на повноцінний процес соціалізації юнацтва та молоді при здійсненні в модельованих формах цивільно-правового захисту своїх інтересів.

Фундаментальним документом програмного характеру щодо вирішення проблем поширення серед населення України правових знань є Указ Президента України від 18.10.2001 р. «Про Національну програму правової освіти населення». Цей документ чітко визначає значення, мету, завдання, напрямки, основні заходи та засоби реалізації програми всеохоплюючої правової освіти населення нашої країни, спрямовує поєднання зусиль середньої загальної освіти з вищою. Тобто актуальною проблемою освітянської діяльності становиться кропітка робота з правового навчання та виховання молоді і старшокласників у процесі їх правової соціалізації.

На нашу думку, формування правосвідомості і правової культури молоді, безумовно, значимим напрямком освітянської роботи, оскільки у сучасній Україні вона, молодь, знаходиться у важкому стані з її нереалізова-

ним потенціалом, незадоволеним рівнем потреб, і яка, в окремій її частині, останнім часом змушена поповнювати ланки кримінальних структур.

Саме незадоволення потреб молоді різного рівня, відсутність знання особистих прав громадянина, умінь цивілізовано, грамотно ними користуватися суттєво сприяє підвищенню психологічної напруги у суспільстві, прояву агресії та деяких елементів непокори. Тобто спрацьовує закономірність, яка пояснюється інформаційною теорією В.П. Симонова [3], зокрема: відсутність інформованості особистості щодо шляхів задоволення її потреб веде до появи у неї негативних емоцій. А негативні емоції, як відомо, викликають маргінальну поведінку, яка є підставою формування правового нігілізму. Тому правова освіта молоді – це також і шлях до стійкого зниження психологічної напруги в країні, вирівнювання процесу соціалізації юнацтва, сприйняття ним нових правових вимог з боку соціально-правового середовища, що веде до поліпшення будь-яких відносин і поступового соціально-економічного прогресу суспільства. Саме тому справедлива думка О.М.Данилова: «Тільки ті реформи мають перспективи, які можуть бути закріплені психологічною перебудовою» [4, с.376–377].

Національна програма правової освіти населення рекомендує створення молодіжних правових клубів, обов'язкове викладання основ правознавства у загальноосвітніх навчальних закладах, розробку спеціальних методичних посібників з проблем правової освіти старшокласників, належну правову агітацію та пропаганду серед молоді. І все це — для активізації в межах правового поля України правосвідомості та правової культури юнацтва.

Практика переконує в тому, що невичерпним потенціалом розповсюдження правових знань, вмінь та навичок по застосуванню молоддю законодавства, є студентська громада вищих юридичних навчальних закладів.

Студентська громада представляє собою самоврядну автономну організацію, що об'єднує студентів за колом потреб і інтересів. *Природні потреби* витікають з необхідності збереження життя, здоров'я, честі гідності, продовження роду. Звідси студентська колективна праця, студентські громадські фонди, своєрідний студентський гуртожиток, студентські сім'ї, студентські спортивні організації, студентські формування з охорони громадського порядку тощо. *Науково-професійні потреби* спрямовані на реалізацію творчої наснаги, пошук об'єктивної істини, одержання повноти знань, вмінь та навичок за фахом, і, як наслідок, - студентські наукові та фахові гуртки, конференції, дослідні групи. На реалізацію *юридичних наукових та професійних потреб* і впровадження відповідних правових програм, в тому числі Національної програми правової освіти населення, спрямована стратегія створення клубів, центрів, об'єднань студентів. В даному випадку, громадські студентські організації функціонують на принципах самоврядності, а саме: законності, демократизму, гласності, колегіальності прийняття рішень, поєднання колективних та державних інтересів, фінансовій самостійності в межах повноважень громадської організації. Все це створює особливу суспільну корисність такої студентської громади.

Значному і швидкому підвищенню рівня правової культури громадян України може сприяти, як ми вважаємо, масове відкриття Центрив правової допомоги населенню, які можуть бути найпростішою формою добровільних студентських громад правозахисного напрямку. Ці центри доцільно відкривати на базі вищих навчальних закладів юридичного профілю незалежно від форм їх власності, що й підтверджує практика. Поряд із підвищенням рівня правової культури молоді їх функціонування допоможе і збагаченню професійного досвіду майбутніх фахівців-юристів, оскільки працювати у центрах на громадських засадах повинні самі студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу вузу. Таку роботу студенти можуть виконувати у рамках навчального навантаження професійної практики згідно із затвердженим навчальним планом, у позаурочні години, під час стажування. Види діяльності, які можуть виконуватись студентами у центрах з метою підвищення правової культури населення, є різноманітними:

- практична консультативна правова допомога молоді по захисту її прав і свобод;
- просвітницька діяльність у галузі права серед різних верств населення;
- складання окремих видів документів (позивів, скарг тощо);
- роз'яснення старшокласникам їх основних прав, обов'язків, а також прав і обов'язків державних структур;
- знайомство старшокласників з основами законодавства та їх загальна орієнтація стосовно правових шляхів вирішення проблем у ситуації порушення прав і свобод.

Відкриття Центрив на матеріально-технічній базі як державних, так і недержавних вузів, що діють на безкоштовній основі для молоді, доцільне через такі об'єктивно існуючі в Україні обставини:

- 1) дефіцит фінансування систем, які б сприяли підвищенню рівня правової культури молоді;
- 2) низька платоспроможність значної частини населення України, права і свободи якої порушуються;
- 3) висока ціна на послуги професійних адвокатів і юристів, висока ціна юридичної літератури;
- 4) відсутність систематичної роботи щодо профілактики правопорушень з боку неповнолітніх;
- 5) значна кількість юридичних вузів і факультетів в Україні.

Позитивний приклад подає студентська громада Національного університету внутрішніх справ під керівництвом викладачів, яка на громадських засадах здійснює правову безкоштовну допомогу старшокласникам у двадцяти юридичних класах Харківської та Сумської областей. Також курсантами й студентами здійснюється юридична допомога громадянам у громадських приймальнях депутата Верховної Ради України О.М. Бандурки.

Цікавий аналогічний досвід має і Херсонщина. Так, відкриваються студентські Центри правової допомоги громадянам на базі її юридичних вузів та інших установ. Прикладом створення громади такого типу може бути Центр громадського правозахисту, основу якого складає Херсонський фонд милосердя та здоров'я.

Відстоювати права громадянам у Центрі допомагають на безкоштовній основі студенти старших курсів юридичних факультетів Херсонського державного університету і приватного вищого навчального закладу – Міжрегіонального університету бізнесу і права. У рамках цього центру студенти – майбутні юристи – безкоштовно консультують клієнтів з різноманітних юридичних питань, пишуть позовні заяви до суду та багато заяв у різні інстанції. Студенти навчаються, представляючи інтереси незаможних громадян. Функціонування таких центрів правового захисту дає можливість майбутнім юристам набувати досвід професійної роботи, праці з людьми та сприяти упорядкуванню правовідносин у суспільстві.

Ми вважаємо доцільним відкриття Центрів правової освіти та правової допомоги для різних верств населення, особливо для молоді. Їх модифікацією є громадські приймальні, юридичні клініки, кімнати прийому неповнолітніх. Такі форми роботи використовуються в багатьох областях України, а саме: у Львівській, Івано-Франківській, Сумській, Харківській та інших областях.

На Херсонщині прикладом створення студентської громади є Центр правової допомоги населення, який працює на громадських засадах і діє на базі Херсонського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ. Завдання Центру широкі, а саме: поновлення обсягу знань старшокласників у галузі права; удосконалення уявлень молоді щодо їх основних прав та обов'язків; збільшення обсягу знань про існуючу систему правового захисту громадян; підвищення рівня правосвідомості та громадянської активності старшокласників тощо.

За формою цей Центр правової допомоги населенню представляє собою різновид добровільного об'єднання громадян, студентів і курсантів інституту, що діють на громадських засадах безкоштовно у межах державного вузу. Основними принципами створення Центру Херсонського юридичного інституту НУВС є: студентське самоврядування; єдність та добровільність; безкоштовність; правова активність.

Принципи студентського самоврядування спрямовані на забезпечення відповідальності майбутніх юристів за наслідки своїх професійних дій на основі опанування юридичним менеджментом, вміння приймати юридично правильне рішення тощо. Реалізація цього принципу в практичній діяльності Центру забезпечена створенням ініціативної студентської групи, яка виконує керівні функції студентської громади.

Принцип єдності та добровільності допомагає підвищувати зацікавленість студентів своєю майбутньою професією юриста, активізувати їх на спільну професійну діяльність, яка адекватна сучасному законодавству України. Для реалізації цих принципів до роботи у Центрів залучаються студенти, які мають високі показники у навчанні, належний рівень загальної та правової культури.

Обраний принцип безкоштовності в умовах економічної кризи в Україні сприяє формуванню у майбутніх юристів громадянської зрілості, співчуття своїм громадянам, які мають проблеми з порушенням їх прав, надає можливість проявити реальний патріотизм та громадянськість.

Принцип правової активності забезпечує концентрацію професійних зусиль на розв'язанні суттєвих проблем громадян юридичного характеру на основі реалізації діючих законів та інших нормативно-правових актів України, гарантування студентам – майбутнім юристам - професійну самореалізацію (на конкурсній основі) у консультативній сфері з питань юриспруденції.

Напрямки діяльності студентського Центру передбачають письмові відповіді на питання молоді щодо їх прав і свобод, проведення просвітницької роботи шляхом виступів перед населенням – у школах, трудових колективах, по тлумаченню основних положень чинних законів; по роз'ясненню старшокласникам сутності кодексів, законів, актів, як джерел юридичної інформації для вирішення правових проблем; створення юридичних документів – заяв, позовів, скарг тощо; прийняття участі у радіо та телепередачах з метою пропаганди законів України щодо захисту основних прав та свобод громадян; випуск інформаційно – правових листів для Інтернет сайту «Херсонський юридичний інститут Національного університету внутрішніх справ»; доведення до різних верств населення правил попередження і захисту від злочинних посягань та інших правопорушень тощо.

Керівництво Херсонським юридичним інститутом Національного університету внутрішніх справ здійснює загальне управління студентською громадою у вигляді матеріально-правової допомоги останньої, а саме: організує зв'язок студентів з населенням за допомогою засобів масової інформації, сплачує за це кошти; допомагає у організації консультативної роботи зі студентами з боку професорсько-викладацького складу, надає доступ до Інтернет-сайту тощо.

Але суто координаційну функцію щодо змісту, форм та методів роботи Центру правової допомоги населенню при ХЮІ НУВС взяв на себе Дніпровський відділ юстиції під керівництвом В.С. Голодюка. Співпраця охоплює поширену програму роботи Центру, що надає студентам – майбутнім юристам – можливість стажування та проходження практики в структурах юстиції, а в майбутньому для перспективних випускників буде надаватися і місце роботи. Фактично це співробітництво є проявом принципово нових форм соціального партнерства та професійної взаємодії, що співзвучно Указу Президента України № 143 від 18.10.2001 р.

Цілеспрямоване формування правової культури у молоді, збагачення правових знань, розвиток умінь користуватися правом як легітимним інструментом для захисту своїх прав та свобод, може бути ефективним при активному розповсюдженні та дії студентських громад. Це забезпечить поєднання зусиль представників середньої і вищої освіти, державних та недержавних структур в контексті нових партнерських взаємовідносин.

Список літератури: 1. Загальна теорія держави і права: Навчальний посібник / За ред. В.В. Копейчикова. К., 1998. 2. Краткий словарь современных понятий и терминов. 3-е изд., дораб. и доп./Н.Т. Бунимович, Г.Г.Жаркова, Т.М. Корнилова и др. Сост. и общ. ред. В.А. Макаренко. М., 2000. 3. Симонов В.П. Что такое эмоции? М., 1966. 4. Данилов А.Н. Переходное общество: Проблемы системной трансформации. Мн., 1998.

Надійшла до редколегії 14.07.03